

ורצע אדניו את אזנו במרצע (כא, ו)

ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב - תרצע (רש"י)

מקשה הט"ז הרי 'לא תגנוב' שנאמר בהר סיני מדבר בגנוב נפשות ולא בגנוב ממון (עיין רש"י שם), ואם כן לנמכר בגנותו לא שייך לומר "אוזן זו ששמעה בסיני". ואף על פי שגם כל המצוות נאמרו בסיני, הלא בשאר עבירות אין רוצעים את האוזן אלא בגניבה שהיא מעשרת הדברות, והלא בעשרת הדברות לא מדובר על גניבת ממון.

יש לבאר כי היא הנותנת, דהן אמנם ש'לא תגנוב' האמור בהר סיני היינו בגנוב נפשות, אולם הרי אמרו חז"ל (ב"ק קיט, א): "א"ר יוחנן כל הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר 'כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח', ואומר 'מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם'". ואם כן אילו היה הגנוב מתבונן בתוכן ציווי התורה ומביט אל רצון ה' הכלול בציווי 'לא תגנוב' היה מבין שאף אמנם שהציווי נאמר במפורש רק על נפשות אולם המשמעות והתוכן של האיסור קיימים גם בממון משום שגם גניבת ממון יש בה סרך של פגיעה בנפשות² וממילא היה נזהר מגניבת ממון.

ובמסכת שבת (קד, א) אמרו שכתב שבלוחות היה נקרא מבפנים ומבחוץ. ומפרש בספר מדרש שמעוני שבכל ציווי שבעשרת הדברות צריך אמנם לקרא את הכתוב כלפי חוץ, אך בנוסף צריך להתבונן גם אל התוכן והמשמעות הפנימית יותר הכלולה בכל מצוה. ועל דרך שאמרו במדרש (רבה במדבר יג, טו) "אמר חנניה בן אחי ר' יהושע ידיו גלילי זהב אלו שני לוחות הברית... מה הגלים הללו בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים, כך בין כל דיבור ודיבור פרשיותיה של תורה היו כתובים ודקדוקיה" - מבעד לכל דיבור המפורש, צריכים לדעת להבין את מה שכתוב "בין השיטין"...

לכן רוצעים את הגנב דוקא באזנו, כי העוול שעשה נעוץ בשמיעת האוזן. הוא לא שמע כפי שצריך לשמוע את ציווי ה', הוא שמע 'לא תגנוב' - נפשות, וקיים את הדברים ככתבם מבלי לרדת לנשמת הענין ולהבין את מה שמונח בו, ואילו היה עושה כן היה שומע בתוך הלא תגנוב נפשות גם את גניבת ממון. ולכן לא אמרו אוזן זו ששמעה 'לא תגנובו' והלך וגנב, כי הוא לא נרצע על כך שהתפתה לגנוב אלא על כך שאזנו לא השכילה לשמוע מה כלול בתוך ה'לא תגנובו'. הוא לא שת לבו לעומק משמעות הלא תגנוב שנאמר בסיני, לכך שמתוך ה'לא תגנוב' נפשות יש להבין ולהשכיל את איסור גניבת הממון. ולכן יש לרצוע את אזנו.